

Nr 186.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1942 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

(1:a avd.)

Driftbudgeten.

Fjärde huvudtiteln.

1:o) **Täckning av vissa engångsutgifter för försvarsstaben.** I propositionen nr 316 har Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln (bilaga 2, punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 maj 1942) föreslagit riksdagen att till Täckning av vissa engångsutgifter för försvarsstaben å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 783,200 kronor.

Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisades ett förslagsanslag av 670,000,000 kronor för täckning av sådana av försvarsberedskapen föranledda, å budgetåret 1939/40 belöpande kostnader, som bestritts eller beräknades komma att bestridas under sagda budgetår med anlitande av förskottsanslag och som icke tidigare blivit föremål för särskild framställning till riksdagen.

Å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 åter anvisades dels för täckning av vissa försvarskostnader av engångskaraktär ett förslagsanslag av 620,000,000 kronor, dels ock för täckning av dylika kostnader av löpande natur ett förslagsanslag av 750,000,000 kronor. Anslagen avsågos för täckning av samtliga under budgetåret faktiskt verkställda utgifter från förskottsstaten för försvarsväsendet, vilka icke förut täckts av beviljade eller äskade anslag å riksstaten eller tilläggsstaterna I och II.

Med anlitande av förenämnda täckningsanslag hava sålunda samtliga de utgifter under budgetåren 1939/40 och 1940/41 täckts, som verkligen utbetalats från förskottsanslag och som icke blivit täckta genom ianspråktagande av andra å riksstat eller tilläggsstater anvisade anslag.

Departementschefen har framhållit, att de utgifter, om vilka här är fråga, såvitt angår engångsutgifter grunda sig å av Kungl. Maj:t meddelade dispo-

sitionsbeslut. Dessa beslut hava, framhåller departementschefen vidare, i regel utformats så, att Kungl. Maj:t medgivit vederbörande förvaltningsmyndighet rätt att bestrida kostnad för visst ändamål till högst i beslutet angivet belopp från vederbörigt för engångsanskaffning avsett förskottsanslag. I åtskilliga fall hava emellertid de av dispositionsbesluten föranledda utgifterna icke verkställts under det budgetår, då besluten meddelats. Kungl. Maj:t har med hänsyn härtill den 28 juni 1941 meddelat beslut av innebörd, att i fall, där beslut meddelats om disposition för visst ändamål från förskottsanslag å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1940/41 och särskilda medel för reglering av denna disposition ej å tilläggsstat anvisats å obetecknat anslag eller reservationsanslag, dispositionsbeslutet skulle, i den mån ytterligare medel erfordrades för ändamålets tillgodoseende, avse motsvarande förskottsanslag å förskottsstaten för budgetåret 1941/42, dock endast försåvitt icke särskilda anslagsmedel för ändamålet anvisats å riksstaten för detta budgetår. Ett beslut av motsvarande innehåll avseende dispositionsbeslut rörande förskottsstaten för budgetåret 1939/40 meddelades den 21 juni 1940. Å den för innevarande budgetår fastställda förskottsstaten ha sålunda avförts utgifter hänförliga såväl till under budgetåret 1941/42 som under tidigare budgetår meddelade dispositionsbeslut.

Vid anmälan av frågan om reglering av förskottsutgifterna för engångsanskaffning under budgetåret 1940/41 ifrågasattes att samtliga från förskottsanslag gjorda anvisningar skulle täckas genom anslag å tilläggsstat för detta budgetår, oavsett om anvisningarna tagits i anspråk under budgetåret eller icke. Departementschefen fann sig emellertid för det dåvarande icke böra förorda en dylik ordning, utan täckningsanslag äskades allenast för de under budgetåret faktiskt verkställda utgifterna.

Vid anmälan av det till proposition nr 3 till innevarande års riksdag följande förslaget till beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1942/43 anförde chefen för finansdepartementet, att det med hänsyn bland annat till vad i årets statsverksproposition anförts angående avgränsningen av riksstatsens fjärde huvudtitel och mot denna svarande förskottsanslag vore önskvärdt, att de dithills å förskottsstaten anvisade engångskostnaderna reglerades vid 1942 års riksdag. I enlighet med vad sålunda anförts böra, enligt vad departementschefen framhållit, medel nu anvisas för täckning av samtliga hittills beslutade, ännu icke reglerade anvisningar å förskottsstatens anslag till engångsutgifter, ävensom för täckning av de ytterligare anvisningar, som avses skola meddelas under innevarande budgetår. Därvid borde alltså täckas de utgifter för anvisningar till engångsutgifter å förskottsstaterna för budgetåren 1939/40 och 1940/41, som icke hunnit verkställas före den 1 juli 1941, ävensom de anvisningar till engångsutgifter, som meddelats eller komma att meddelas under budgetåret 1941/42.

Departementschefen har erinrat, att enligt vad i förenämnda proposition nr 3 anförts anslaget till engångsutgifter å förskottsstaten för budgetåret 1942/43 borde uppdelas i särskilda, till beloppet begränsade poster, och har i anslutning härtill framhållit, att under innevarande budgetår vissa förskott

för framtida leveranser, avsedda att finansieras från sistnämnda anslag, komme att utbetalas. Departementschefen förutsätter, att dessa förskott icke skola beröras av den nu förestående regleringen.

Det medelsbehov, som i enlighet med vad sålunda förordats nu bör täckas, uppgår enligt en inom försvarsdepartementet med ledning av från förvaltningsmyndigheterna lämnade uppgifter verkställd utredning till följande be-
lopp:

Materielanskaffning m. m. för försvarsstaben (arméförvaltningens civila departement)	kronor	783,200
Sjukvårdsmateriel m. m. för armén (arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse)	»	5,247,000
Intendenturmateriel m. m. för armén (arméförvaltningens intendenturdepartement)	»	111,568,200
Tygmateriel m. m. för armén (arméförvaltningens tygdepartement)	»	385,076,000
Fortifikatoriska anordningar m. m. (arméförvaltningens fortifikationsstyrelse)	»	26,101,300
Materielanskaffning m. m. för marinen (marinförvaltningen)	»	176,085,600
Flygmateriel m. m. (flygförvaltningen)	»	49,980,300
Summa kronor		754,841,600.

Beträffande den materielanskaffning, som avses med ifrågavarande dispositionsbeslut, har departementschefen hänvisat till de handlingar, som överlämnats till riksdagens vederbörande utskott. Departementschefen har slutligen anfört följande:

Det synes mig lämpligt, att de medel som erfordras anslagsmässigt uppdelas å olika anslag, allteftersom anslagen sedermera böra ställas till olika förvaltningsmyndigheters disposition för avsett ändamål. Därmed ernås en klarare och fastare avgränsning av de medel, som stå till de olika myndigheternas förfogande. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut om ersättning till det för engångsanskaffningar avsedda förskottsanslaget för budgetåret 1941/42 för från detsamma bestridda utgifter samt rörande anslagens disposition i övrigt.

De för denna utgiftsreglering erforderliga anslagen böra anvisas såsom reservationsanslag. Enligt reglerna för disposition av riksstatsanslag stå medlen å de nu föreslagna reservationsanslagen till förfogande till och med budgetåret 1943/44 och, om Kungl. Maj:t därom förordnar, ytterligare ett budgetår.

Under förevarande anslagspunkt gör jag hemställan om täckning av förskottsansvisningar till materielanskaffning m. m. för försvarsstaben. För ändamålet torde böra äskas ett reservationsanslag av 783,200 kronor. Till frågan om täckning av övriga, i det föregående omnämnda utgifter för engångsanskaffning återkommer jag i det följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att departementschefen funnit sig böra förorda anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår av medel, tillhopa 754,841,600 kronor, för täckande av samtliga intill den 30 juni 1942 beslutade, ännu icke reglerade anvisningar å förskottsstatens

Utskottet.

anslag till engångsutgifter. Utskottet, som tagit del av till utskottet överlämnade handlingar rörande hittills meddelade dispositionsbeslut, har icke funnit anledning till erinran mot ifrågavarande förslag. Utskottet tillstyrker i nu förevarande sammanhang, att medel anvisas för täckning av vissa engångsutgifter för försvarsstabens, 783,200 kronor. Beträffande övriga för täckning av engångsutgifter äskade anslag kommer utskottet att i det följande göra hemställan. Med avseende å nu förevarande punkt hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för försvarsstabens* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 783,200 kronor.

2:o) **Täckning av vissa engångsutgifter för anskaffning av sjukvårdsmateriel m. m.** Under hänvisning till vad utskottet under punkt 1:o) anfört hemställer utskottet, med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2),

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för anskaffning av sjukvårdsmateriel m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 5,247,000 kronor.

3:o) **Täckning av vissa engångsutgifter för anskaffning av intendenturmateriel m. m.** Under återopande av vad utskottet under punkt 1:o) anfört får utskottet, med biträdande av Kungl. Maj:ts framställda förslag (punkt 3), hemställa,

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för anskaffning av intendenturmateriel m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 111,568,200 kronor.

4:o) **Anskaffning av ytterligare tygmateriel.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4) att till Anskaffning av ytterligare tygmateriel å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 60,000,000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas följande.

Vid anmälan av propositionen nr 266 angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1942/43 lämnade departementschefen en närmare redogörelse för de medelsanvisningar, som erfordrades för slutförande av redan beslutad anskaffning av tygmateriel för armén samt för genomförande av den i försvarspropositionen avsedda anskaffningen av dylik materiel. Av vad därvid anförts framgår angelägen-

heten av att det avsedda anskaffningsprogrammet om möjligt påbörjas redan under innevarande budgetår, icke minst av den anledningen att därigenom tillfälle beredes att utlägga beställningar i omedelbar anslutning till nu pågående. Departementschefen framhöll i nämnda sammanhang, att enligt vad han under hand inhämtat ett belopp av minst 60,000,000 kronor beräknades komma att erfordras under sistnämnda budgetår för bestridande av delikvider för sådana beställningar, som med fördel kunde utplaceras före den 1 juli 1942, samt att, under förutsättning att ett anslag av 60,000,000 kronor anvisades å tilläggsstat, under femårsperioden 1942—47 för slutförandet av hittills beslutad anskaffning och för genomförandet av den av försvarsväsendets omorganisation betingade anskaffningen komme att erfordras i avrundat tal 503,000,000 kronor.

Under återopande av vad sålunda anförts och under erinran, att Kungl. Maj:t i förenämnda proposition bland annat föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela beslut om anskaffning av tygmateriel för armén intill ett belopp av 482,800,000 kronor, dels ock att för armén till anskaffning av tygmateriel för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 120,000,000 kronor har departementschefen i nu förevarande sammanhang hemställt om anvisande av förenämnda anslag av 60,000,000 kronor.

Under erinran om att riksdagens tredje särskilda utskott i sitt utlåtande nr 4 tillstyrkt Kungl. Maj:ts i propositionen nr 266 gjorda framställning om anvisande av anslagsmedel till anskaffning av tygmateriel för armén för budgetåret 1942/43, får utskottet med avseende å nu förevarande punkt hemställa,

Utskottet.

att riksdagen må till *Anskaffning av ytterligare tygmateriel* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 60,000,000 kronor.

5:o) **Utrustningsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5) att till Utrustningsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 217,000 kronor.

I skrivelse den 6 februari 1942 har *försvarsväsendets verkstadsnämnd* underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om bestridandet av kostnaderna för vissa anläggnings-, omändrings- och utrustningsarbeten m. m., som kommit till utförande vid gevärsfaktoriet, Åkers krutbruk och ammunitionsfabrikerna. Nämnden har därvid till en början framhållit följande:

I samband med stormaktskrigets utbrott kom plötsligt stora krav att ställas på tillverkningskapaciteten vid nämnden underställda verkstäder. På grund härav och för att tillgodose kravet på omläggning till nya tillverkningar måste provisoriska åtgärder i största utsträckning vidtagas. Från de militära för-

valtningsmyndigheterna och sedermera från statens ammunitionsnämnd hade kommit krav, som nödvändiggjorde utvidgningar till flerdubbling av anläggningarnas ursprungliga omfattning. På grund av brådskan och trycket från beställande myndigheter hade fabrikerna nödsakats att i mycket forcerad takt göra nödvändiga anläggningar och anskaffningar. Vid verkstadsnämndens övertagande av fabrikerna hade den viktigaste angelägenheten blivit att söka rationalisera driften och vidtaga alla åtgärder för höjning av tillverkningskapaciteten. Sedan arbetet med vidtagande av dessa åtgärder under år 1941 kommit i gång, hade verkstadsnämnden genom organiserandet av en särskild anläggningsavdelning till nämnden centraliserat alla anskaffningar, vartill anslag erfordrades, och samtidigt härigenom fått möjlighet att planlägga och samordna sådana arbeten vid de olika fabrikerna. I samband härmed hade ingångsatts en ingående inventering av de kostnader, som uppstått i samband med ovan angivna forcerade utveckling av fabrikerna. Denna undersökning hade på grund av materialets omfattning kommit att taga relativt lång tid och förelåg färdig först i början av år 1942.

Rörande karaktären av de av nämnden vidtagna åtgärderna har departementschefen hänvisat till de handlingar, som överlämnats till riksdagens vederbörande utskott samt i anslutning därtill framhållit, att för en del av arbetena eller anskaffningarna medel anvisats av Kungl. Maj:t eller av arméförvaltningens tygdepartement eller fortifikationsstyrelse, att i vissa fall de sålunda anvisade medlen överskridits, att i en del fall medel helt saknats för uppkomna kostnaders bestridande, samt att enligt nämndens beräkningar inalles 1,225,800 kronor erfordrades för bestridande av icke täckta kostnader.

Arméförvaltningens tyg- och civila departement hava i utlåtande den 3 mars 1942 framhållit, bland annat, att medel för utförande av vissa närmare angivna arbeten rätteligen bort begäras av Kungl. Maj:t.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 23 april 1942 anfört bland annat följande:

Kostnaderna för de av nämnden redan utförda byggnadsarbetena syntes enligt de remitterade handlingarna fördela sig med 115.000 kronor på anslagsöverskridanden samt med 1,110,800 kronor på arbeten utförda på uppdrag av verkstadsnämnden utan Kungl. Maj:ts bemyndigande.

Eftersom de här nämnda utgifterna redan vore verkställda, kunde en prövning av medelsbehovet endast bliva av betydelse, om utgifterna vore av sådan karaktär, att kostnaderna icke ansåges böra stanna å statsverket. Detta spörsmål saknade riksräkenskapsverket förutsättning att nu kunna bedöma.

De nu ifrågakommande byggnads- och anläggningskostnaderna hade finansierats från förskott, som av arméförvaltningen ställts till nämndens förfogande. Nämnden hade nämligen en till beloppet obegränsad dragningsrätt på arméförvaltningens centrala postgirokonto. De av nämnden lyftade beloppen redovisades hos arméförvaltningen å ett särskilt förskottskonto, benämnt »Försvarsväsendets verkstadsnämnd: Verkstadsnämndens rörelse». Saldot å detta konto hade, trots föreskrifterna i kungörelsen 1940: 695 med vissa bestämmelser angående bokföring av utgifter å riksstatsanslag, icke kunnat fördelas å anvisade anslag. Genom denna bokföring syntes nämnden hava kunnat verkställa utbetalningar, för vilka medelsanvisningar icke funnits disponibla, utan att detta omedelbart kommit till synes i arméförvaltningens bokföring. Att nämnda rörelsekonto kunnat stiga till så stora belopp som

de ovan angivna syntes bero på att nämnden anskaffat råvaror och materialier till betydande belopp. Något för detta ändamål avsett rörelsekapital hade icke anvisats.

Riksräkenskapsverket hade tidigare från arméförvaltningen infordrat vissa uppgifter angående sammansättningen av förenämnda förskottskonto. Då svar å ämbetsverkets skrivelse ännu ej ingått, vore riksräkenskapsverket icke nu berett taga slutlig ställning till frågan om redovisningen av nämnda förskott. Riksräkenskapsverket ansåge sig dock redan nu böra framhålla, att, därest särskilda medel för nämndens rörelse erfordrades, ett för detta ändamål avsett, till beloppet fixerat rörelsekapital i vederbörlig ordning borde ställas till nämndens disposition. Riksräkenskapsverket, som ansåge en dylik anordning utgöra förutsättning för att nämndens redovisning skulle kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt, syntes i annat sammanhang få tillfälle återkomma till detta spörsmål.

Av det ovan anförda torde framgå, att verkstadsnämnden hittills icke tagit vederbörlig hänsyn till att statsmedel endast kunde disponeras i den ordning, som beslutades av Kungl. Maj:t och riksdagen. Även om medelsanvändningen i och för sig vore ändamålsenlig hade nämnden genom att egenmäktigt förfoga över de avsevärda likvida medel, som av arméförvaltningens civila departement ställts till förfogande för dess rörelse, föregripit Kungl. Maj:ts och riksdagens rätt att pröva medelsbehovet och avväga användningen av disponibla medel mellan olika utgiftsändamål. Att anslagsöverskridandena i här nämnd omfattning kunnat förekomma vore, bortsett från de i propositionen nr 292, bilaga 2, punkt 1 till 1941 års riksdag omnämnda medelsöverskridandena vid vissa befästningsarbeten, för statsförvaltningen enastående. Förhållandena vore även såtillvida jämförbara med de i sistnämnda proposition omnämnda medelsöverskridandena som det i båda fallen gällde dels åtgärder, vilka på grund av det militärpolitiska läget varit brådskande, och dels verksamhetsgrenar, vilka måst snabbt utvidgas. Riksräkenskapsverket ville dock icke underlåta erinra om att verkstadsnämnden haft samma möjligheter som de militära myndigheterna att hos Kungl. Maj:t anhålla om medel till arbetenas utförande och vid bifall utan större tidsutdräkt erhålla erforderliga medelsanvisningar. Det vore, icke minst i nuvarande läge, av största betydelse, att myndigheterna bibringades en klar insikt om nödvändigheten att iakttaga för statsförvaltningen gällande regler och föreskrifter.

Departementschefen har för egen del anfört bland annat följande:

Av den lämnade redogörelsen framgår, att på föranstaltande av försvarsväsendets verkstadsnämnd vissa byggnads- och utrustningsarbeten, vilka dragit betydande kostnader, kommit till utförande vid en del nämnden underställda fabriker och anstalter utan att statsmakterna därtill lämnat sitt medgivande eller för ändamålet ställt medel till förfogande. Sålunda ha i vissa fall av Kungl. Maj:t beslutade anläggnings- eller utrustningsarbeten så utförts, att därför avsedda, till förfogande ställda medel överskridits. I andra fall ha arbeten av angiven art utförts utan att frågan om medelsanvisning för ändamålet överhuvud taget underställts statsmakternas prövning. För ändamålet ha anlitats förskottsmedel, som stått till verkstadsnämndens förfogande för rörelsen vid de nämnden underställda fabriker och anstalterna. För täckning av de med ifrågakvarande arbeten förenade kostnaderna har nu nämnden, sedan flertalet arbeten redan avslutats, hemställt om medelsanvisning.

Jag kan icke underlåta att framhålla det anmärkningsvärda i att verkstadsnämnden ansett sig kunna på sätt som skett träffa anstalter, som för statsverket kommit att medföra kostnader utan att medel blivit för ända-

målet av riksdagen anvisade eller av Kungl. Maj:t ställts till förfogande från vederbörligt förskottsanslag. Den för verkstadsnämnden fastställda instruktionen torde visserligen så tillvida kunna återopas såsom ett stöd för de företagna åtgärderna som i densamma stadgats skyldighet för nämnden att tillse, att tillverkningen vid nämnden underställda fabriker kan bedrivas i enlighet med rationella grunder och med största möjliga effektivitet. Vad nämnden anfört i fråga om nödvändigheten att under rådande förhållanden snabbt vidtaga erforderliga ändrings- och kompletteringsarbeten torde äga sin rättighet. Uppenbarligen hade emellertid nämnden bort hos Kungl. Maj:t — eller hos vederbörande militära förvaltningsmyndighet, därest underhållsmedel kunnat komma i fråga — hemställa om medelsanvisning för de olika arbetena innan beslut fattades, som för statsverket komme att medföra kostnader.

Enligt vad jag inhämtat ha numera från nämndens sida vidtagits åtgärder för att för framtiden undvika ett återupprepande av det inträffade. Bland annat må nämnas, att nämnden i annat sammanhang hemställt om anslag till anskaffning av maskiner och utrustning för nämnden underställda fabriker, i anledning varav Kungl. Maj:t i propositionerna nr 249 och 266 till innevarande års riksdag framlagt förslag i ämnet. Vid bifall till dessa förslag kommer nämnden att till sitt förfogande erhålla medel för bestridande av vissa kostnader av den art, varom här är fråga.

De arbeten, vilka genom verkstadsnämndens försorg kommit till utförande, synas ha varit av behovet påkallade och ägnade att tillgodose försvarsväsendets intressen. Någon tvekan att kostnaderna för arbetenas utförande bort bestridas av statsmedel lär icke råda. Då heller intet synes vara att erinra mot storleken i och för sig av de förskottsvis gjorda utbetalningarna, finner jag mig böra tillstyrka, att medel ställas till förfogande för kostnadernas slutliga gäldande. I enlighet med riksräkenskapsverkets förslag torde därvid för sådana arbeten, vilka varit av karaktär att böra utföras med anlåtande av kapitalmedel, i första hand böra disponeras förefintlig behållning, 163,800 kronor, å förenämnda såsom kapitalinvestering anvisade reservationsanslag till byggnadsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker. För övriga anläggningsarbeten torde böra av riksdagen äskas ett särskilt kapitalinvesteringsanslag av 845,000 kronor, medan för utförda utrustningsarbeten medel torde böra äskas under driftbudgeten till ett belopp av 217,000 kronor. Samtliga nya medelsanvisningar torde böra ske å tilläggsstat för innevarande budgetår.

Utskottet. Såsom departementschefen framhållit hava på föranstaltande av försvarsväsendets verkstadsnämnd vissa byggnads- och utrustningsarbeten kommit till utförande vid en del nämnden underställda fabriker och anstalter utan att statsmakterna därtill lämnat sitt medgivande eller för ändamålet ställt medel till förfogande. Utskottet måste i likhet med departementschefen finna detta förfaringsätt anmärkningsvärt och vill uttala sin bestämda förväntan att nämnden i fortsättningen iakttager för statsförvaltningen gällande regler och föreskrifter i fråga om medelsdispositioner.

För täckning av de med ifrågakvarande arbeten förenade kostnaderna har departementschefen föreslagit att under driftbudgeten anvisas ett anslag av 217,000 kronor samt under kapitalbudgeten ett anslag av 845,000 kronor. Utskottet tillstyrker de föreslagna medelsanvisningarna.

I fråga om sistnämnda anslag gör utskottet hemställan under en efterföljande punkt.

Med avseende å nu förevarande punkt hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utrustningsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 217,000 kronor.

6:o) **Täckning av vissa engångsutgifter för tygmateriel m. m.** Med hänvisning till vad utskottet under punkten 1:o) anført hemställer utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 6),

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för tygmateriel m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 385,076,000 kronor.

7:o) **Kostnader för vissa befästningsanläggningar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 7) att till Kostnader för vissa befästningsanläggningar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 912,000 kronor.

Genom beslut den 17 januari 1941 medgav Kungl. Maj:t att för slutförande av vissa befästningsanläggningar ett belopp av 1,106,000 kronor finge bestriktas av det å förskottsstaten för försvarsväsendet uppförda förskottsanslaget till Försvarsväsendet i allmänhet: Engångsutgifter (Ga).

I skrivelse den 12 augusti 1941 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* underställt Kungl. Maj:t frågan om gäldandet av ytterligare kostnader för färdigställandet av nämnda befästningsanläggningar.

Fortifikationsstyrelsen har i skrivelsen framhållit, att i den framställning, som låg till grund för förenämnda beslut, beräknades, att intill den 1 december 1940 för befästningsarbetenas utförande åtgått 1,860,000 kronor. I maj månad 1941 hade det emellertid visat sig, att i nämnda belopp icke inräknats vissa icke likviderade räkningar ävensom att kostnader för vissa signal- och ventilationsanordningar icke tagits i beräkning. Den beräknade kostnaden för arbetenas slutförande hade därigenom kommit att bliva tillhoppa 558,000 kronor för låg. Det hade vidare visat sig, att den tidigare uppgjorda beräkningen av återstående kostnader för anläggningarnas färdigställande icke varit hållbar. Detta kunde förklaras därav, att påräknad militär arbetsgrupp indragits, timlönsförhöjningar enligt gällande avtal och materialfördyring på grund av omsättningsskatt inträffat, extra kostnader uppstått på grund av övergång till gengasdrift m. m. Enligt skrivelsen bilagda handlingar erfordrades för anläggningarnas färdigställande utöver till förfogande ställda medel

ett belopp av inalles 933,000 kronor. Med hänsyn till nödvändigheten att under rådande beredskapstillstånd snarast fullborda anläggningarna och under framhållande av de särskilda förhållanden, under vilka ifrågavarande arbeten bedrivits, hemställde fortifikationsstyrelsen om Kungl. Maj:ts godkännande av styrelsens åtgärd att anmoda vederbörande militära befälhavare att för färdigställande av anläggningarna avföra ett belopp av sammanlagt 933,000 kronor på vederbörliga krigstitlar.

Arméförvaltningens civila departement har framhållit, att departementet redan på ett tidigt stadium av ifrågavarande befästningsarbeten låtit igångsätta en undersökning för konstaterandet av omfattningen av kostnaderna för anläggningarna. Till och med november månad 1941 föreläge ett överskridande av de för arbetena anslagna medlen av 912,000 kronor.

Efter att hava framhållit, att ärendet underställts *justitiekanslersämbetet* för yttrande, men att ämbetet ännu icke inkommit med härav föranlett utlåtande, har *departementschefen* anfört följande.

Oavsett om med hänsyn till rådande förhållanden skäl ansetts föreligga att fullfölja de befästningsarbeten, om vilka här är fråga, hade frågan om arbetenas fortsättande och avslutande bort på ett långt tidigare stadium än vad som skett underställas Kungl. Maj:t. Det måste vidare framstå som betänkligt, att när frågan om medelsanvisning för arbetenas fullbordande i sinom tid framlades för Kungl. Maj:t, de till grund för framställningen liggande kostnadsuppgifterna för anläggningarnas genomförande voro så ofullständiga, att ett anslagsöverskridande av, såvitt nu kan bedömas, 912,000 kronor uppstått. Jag är icke nu beredd taga ställning till frågan huruvida vad i ärendet förekommit bör föranleda särskilda åtgärder för utkrävande av ansvaret för anslagsöverskridandet; justitiekanslersämbetets yttrande torde nämligen först böra avvaktas. Under alla förhållanden torde det emellertid vara nödvändigt att ställa erforderliga medel till förfogande för bestridandet av med befästningsanläggningarnas färdigställande förenade kostnader. I enlighet med vad arméförvaltningens civila departement därutinnan anfört torde för ändamålet erforderligt belopp böra uppskattas till 912,000 kronor. Beloppet lärer böra äskas av riksdagen under ett särskilt anslag å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår.

Utskottet.

Såsom departementschefen framhållit hade frågan om fullföljande av här ifrågavarande befästningsarbeten bort tidigare än som skett underställas Kungl. Maj:ts prövning. Det måste vidare framstå som anmärkningsvärt, att kostnaderna för arbetena kommit att med så väsentliga belopp överskrida de ursprungligen beräknade. Av vad departementschefen anfört framgår emellertid att frågan om utkrävande av ansvar för anslagsöverskridandena underställts justitiekanslersämbetet för yttrande.

Då utskottet icke velat motsätta sig att medel för befästningsanläggningarnas färdigställande nu anvisas, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Kostnader för vissa befästningsanläggningar* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 912,000 kronor.

8:o) **Täckning av vissa engångsutgifter för fortifikatoriska anordningar m. m.** Under åberopande av vad utskottet under punkten 1:o anført får utskottet, med tillstyrkan av bifall till Kungl. Maj:ts förslag (punkt 8), hemställa,

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för fortifikatoriska anordningar m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 26,101,300 kronor.

9:o) **Frivilliga skytteväsendets befrämjande.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 9) att till Frivilliga skytteväsendets befrämjande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,600,000 kronor.

Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 305 (bilaga 2, punkten 1) framlagt förslag anvisade riksdagen (skrivelse nr 486, punkten 1) under förevarande rubrik å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår ett reservationsanslag av 800,000 kronor. Av statsrådsprotokollet i ärendet främgår, att ifrågavarande anslag avsetts såsom bidrag för anskaffande åt skytteföreningarna och deras medlemmar av 10,000 gevär ur kronans förråd för ett nettopris av 100 kronor per gevär. Anslaget beräknades med utgångspunkt från nämnda antal vapen och ett försäljningspris av 180 kronor per gevär till $(180 - 100 \times 10,000 =)$ berörda belopp av 800,000 kronor.

I skrivelse den 17 februari 1942 har *skytteförbundens överstyrelse* — med förmålan att det frivilliga skytteväsendets behov av gevär icke kunde anses fyllt i och med inköpet av nyssnämnda 10,000 gevär — på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t måtte låta meddela Husqvarna vapenfabriks aktiebolag statlig garanti för övertagande för försvarsväsendets räkning av de 6.5 mm gevär, som av tillverkat parti om 20,000 icke blivit inköpta av det frivilliga skytteväsendet vid slutet av år 1944, samt föreslå riksdagen att bevilja erforderliga anslag i syfte att nedbringa försäljningspriset per gevär av ifrågavarande parti, som inköpas av det frivilliga skytteväsendet, till 100 kronor.

Departementschefen har anført följande.

Vid anmälan i statsrådet den 17 oktober 1941 av fråga om bidrag av statsmedel för inköp ur kronans förråd av gevär för skytterörelsens behov (propositionen 1941: 305, bilaga 2, punkten 1) anförde jag bland annat, att en ytterligare utökning av gevärsbeståndet för skytterörelsen framstode som en angelägenhet av största vikt samt att svårigheter mött att genomföra det då aktuella nyförvärvet med de priser, kronan på grund av tillverkningskostnaderna numera måste betinga sig.

Av skytteförbundens överstyrelses nu föreliggande framställning inhämtas, att det frivilliga skytteväsendets behov av gevär icke kan anses fyllt i och med det gevärsinköp, som möjliggjordes genom statsmakternas mellankomst hösten 1941. Ett ytterligare beräknat behov av omkring 20.000 gevär kan

förväntas uppkomma under åren 1942—1944. För tillgodoseende härav har överstyrelsen ifrågasatt tillverkning av nämnda antal gevär vid Husqvarna vapenfabriks aktiebolag, varvid staten skulle inträda såsom garant i den formen, att statsverket förbunde sig att för försvarsväsendets räkning övertaga dem av nämnda gevär, som vid utgången av 1944 icke inköpts av skytteväsendet. Vidare skulle enligt överstyrelsens förslag staten bidra till att utförsäljningspriset å gevären i fråga, vilka beräknats draga en tillverkningskostnad av 180 kronor per styck, skulle kunna sättas till 100 kronor, d. v. s. samma anordning som träffades av statsmakterna hösten 1941. Kostnaderna för den nu ifrågasatta subventionen skulle med ett gevärsantal av 20,000 komma att uppgå till $(20,000 \times 80 =)$ 1,600,000 kronor.

Då det synes angeläget att åtgärder vidtagas för att trygga skytteväsendets behov av gevär, har jag intet att erinra mot överstyrelsens förslag, vilket biträtts av de i ärendet hörda myndigheterna. Jag vill erinra, att det nu ifrågasatta bidraget av statsmedel liksom det hösten 1941 beviljade är ägnat att stärka vår försvarsberedskap.

Den ifrågasatta garantien till vapentillverkaren och de villkor, som enligt tyg- och civila departementen böra fästas vid anslagsanvändningen, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma i samband med blivande dispositionsbeslut.

Utskottet.

Utskottet, som finner angeläget att för förstärkande av försvarsberedskapen åtgärder vidtagas för att trygga skytteväsendets behov av gevär, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Frivilliga skytteväsendets befrämjande* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,600,000 kronor.

10:o) **Merkostnader för vissa fasta kustbatterier.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 10) att till Merkostnader för vissa fasta kustbatterier å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 138,100 kronor.

Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1940 L: 2 (bilaga 4, punkten 5) framlagt förslag anvisade riksdagen (skrivelse nr 36, punkten 5) till anordnande av visst kustbatteri ett reservationsanslag av 3,640,000 kronor. Vidare har Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 19 april och den 25 oktober 1940 medgivit, att marinförvaltningen finge disponera ett sammanlagt belopp av högst 3,480,000 kronor från vederbörligt förskottsanslag för anordnande av ytterligare visst kustbatteri.

Under erinran härom har *marinförvaltningen* i skrivelse den 5 februari 1942 anmält, att vissa i skrivelsen närmare angivna merkostnader uppkommit för anordnande av trådsignalförbindelser för de ifrågavarande kustbatterierna. Nämnda kostnader ha beräknats för båda batterierna sammanlagt till 138,027 kronor. Om orsakerna till uppkomsten av sålunda anmälda mer-

kostnader har marinförvaltningen hänvisat till de särskilda förhållanden, som varit rådande under tiden för batteriernas färdigställande. Vidare hade den ursprungliga kostnadsberäkningen baserats på 1939 års priser, vilka stigit med 20 à 30 procent, varjämte svåra arbetsförhållanden varit rådande, vilka medfört förseningar av arbetenas färdigställande.

Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst angående orsakerna till de ifrågavarande merkostnaderna har *departementschefen* intet haft att invända mot att desamma täckas med anlitande av statsmedel. Det erforderliga beloppet har ansetts kunna avjämnas till 138,100 kronor.

På i ärendet anförda skäl finner sig utskottet böra tillstyrka den äskade medelsanvisningen och hemställer alltså, *Utskottet.*

att riksdagen må till *Merkostnader för vissa fasta kustbatterier* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 138,100 kronor.

11:o) Täckning av vissa engångsutgifter för materielanskaffning m. m. Under hänvisning till vad utskottet anført under punkt 1:o) hemställer utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 11),

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för materielanskaffning m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 176,085,600 kronor.

12:o) Täckning av vissa engångsutgifter för flygmateriel m. m. Under hänvisning till vad utskottet anført under punkt 1:o) hemställer utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 12),

att riksdagen må till *Täckning av vissa engångsutgifter för flygmateriel m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 49,980,300 kronor.

13:o) Täckning av vissa löpande försvarsutgifter. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 13) att till Täckning av vissa löpande försvarsutgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 825,000,000 kronor.

För täckning av å förskottsstaten redovisade utgifter anvisades å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett förslagsanslag av 750 miljoner kronor. Den slutliga belastningen å detta anslag uppgick till 820 miljoner kronor.

I årets statsverksproposition uppskattades det erforderliga täckningsbehovet för löpande förskottsutgifter — med utgångspunkt från en förstärkt försvarsberedskap av oförändrad omfattning under återstoden av budgetåret — till 700 miljoner kronor. Departementschefen har framhållit, att de åtgärder, som därefter vidtagits för förstärkning av beredskapen, medföra att kostnaderna för budgetåret 1941/42 komma att uppgå till avsevärt högre belopp. Enligt inom försvarsdepartementet verkställda beräkningar kunde täckningsbehovet beräknas till omkring 825 miljoner kronor. Departementschefen har förordat, att ett förslagsanslag å detta belopp äskas för ändamålet, vilket anslag syntes böra disponeras och redovisas enligt samma regler som tillämpades med avseende å motsvarande anslag för budgetåret 1940/41.

Utskottet. Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, får med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hemställa,

att riksdagen må till *Täckning av vissa löpande försvarsutgifter* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 825,000,000 kronor.

Kapitalbudgeten.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

14:o) **Byggnadsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker.** I propositionen nr 316 har Kungl. Maj:t å kapitalbudgeten (bilaga 9, punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 8 maj 1942) föreslagit riksdagen att till Byggnadsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 845,000 kronor.

Såsom i bilaga 2, punkt 5, av förevarande proposition framhållits hava kostnaderna för vissa av försvarsväsendets verkstadsnämnd utförda byggnadsarbeten fördelat sig med 115,000 kronor på anslagsöverskridanden samt med 1,110,800 kronor på arbeten utförda på uppdrag av verkstadsnämnden utan Kungl. Maj:ts medgivanden. För kostnadernas slutliga gäldande har departementschefen föreslagit, att för anläggningsarbetena borde av riksdagen äskas ett särskilt kapitalinvesteringsanslag av 845,000 kronor.

Utskottet. Under hänvisning till vad utskottet ovan under punkt 5:o) anfört hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten vid vissa försvarsväsendets fabriker* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 845,000 kronor.

15:o) **Ordnande av vattenförsörjningen vid luftvärnsartilleriets beredskapsdivision i Sundsvall.** Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Ordnande av vattenförsörjningen vid luftvärnsartilleriets beredskapsdivision i Sundsvall* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

16:o) **Ytterligare medel till förrådslokaler för minor.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3) att till Ytterligare medel till förrådslokaler för minor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

Marinförvaltningen har erinrat, att till ämbetsverkets förfogande över riksstat, tilläggsstat eller förskottsstat genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut för anskaffning av minor och sjunkbomber m. m. ställts ett sammanlagt belopp av 62,290,000 kronor, å vilket belopp kunde beräknas uppkomma en besparing av sammanlagt 5,850,000 kronor.

I anslutning härtill har marinförvaltningen framlagt förslag rörande användning av nämnda besparing. Till en början borde enligt ämbetsverkets mening tillverkas ytterligare ett antal minor för övervattensfartyg i omedelbar följd med nu pågående mintillverkning, varigenom billigare priser kunde påräknas. Kostnaden härför kunde beräknas till 4,800,000 kronor. — För nu ifrågakvarande antal minor beräknades kostnaderna för erforderliga bomb-säkra förrådslokaler till 750,000 kronor. — Vidare borde ett belopp av 300,000 kronor avses för modernisering av ett antal äldre minor, vilka därigenom skulle förlänas ökad användbarhet vid vissa slag av mineringar.

Departementschefen har tillstyrkt de av marinförvaltningen föreslagna åtgärderna. Vad den förordade anskaffningen och moderniseringen av minor beträffar har departementschefen ansett medel böra av Kungl. Maj:t anvisas över förskottsstaten för försvarsväsendet.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, har icke funnit anledning till erinran mot det äskade anslaget till uppförande av bomb-säkra förrådslokaler för minor.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till förrådslokaler för minor* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 750,000 kronor.

17:o) **Ytterligare medel till slipar och förvaringshallar för motortorpedbåtar m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4) att till Ytterligare medel till slipar och förvaringshallar för motortorpedbåtar m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 275,000 kronor.

Alltsedan 1940 års urtima riksdag har anvisats ett sammanlagt belopp av 4,220,000 kronor för anordnande av slipar, förvaringshallar och andra baseringsanordningar för motortorpedbåtar och minsvepare.

Marinförvaltningen har nu dels anmält vissa merkostnader för anläggningar, till vilkas utförande medel redan anvisats, dels förordnat anordnande av en motorverkstad i anslutning till förvaringshallen för motortorpedbåtar vid Stockholmsvarvet. Merkostnaderna hava beräknats till sammanlagt 110,000 kronor och motorverkstaden kostnadsberäknats till 165,000 kronor, i följd varav det sammanlagda nu aktuella medelsbehovet skulle uppgå till 275,000 kronor.

Departementschefen har tillstyrkt marinförvaltningens förslag.

Utskottet. Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, tillstyrker det gjorda medelsäskandet och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till slipar och förvaringshallar för motortorpedbåtar m. m.* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 275,000 kronor.

18:o) **Hamnanläggning m. m. i Fårösund.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 5) att till Hamnanläggning m. m. i Fårösund å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 18 juli 1941 hemställt, att för utförandet av hamn- och dockanläggning i Fårösund måtte till ämbetsverkets förfogande ställas ett belopp av 1,500,000 kronor.

Departementschefen, som intet haft att erinra mot att anslag anvisas för anordnande av en hamnanläggning i Fårösund, har dock icke ansett sig kunna förorda, att arbetena givas den omfattning, som förutsatts i marinförvaltningens förslag. Departementschefen har framhållit, att verkställda undersökningar utvisat, att en ur militär synpunkt godtagbar hamnanläggning kan anordnas för en kostnad, som på grundval av det i maj 1942 rådande prisläget beräknats till 1,100,000 kronor. En hamnanläggning av denna omfattning har departementschefen funnit sig böra förorda. Då emellertid hamnens användbarhet ej oväsentligt ökas, om med hamnen förenas en verkstadsanläggning, har departementschefen intet haft att invända mot ett av marin-

förvaltningen framlagt förslag om anordnande av en mindre verkstad i samband med hamnanläggningen i stället för den nuvarande, som ligger omkring 800 meter från hamnen och enligt vad från försvarsväsendets verkstadsnämnd meddelats är avsedd för andra ändamål. Kostnaderna för denna verkstadsanläggning hava av departementschefen beräknats till 100,000 kronor. Sammanlagt skulle alltså erfordras tillhoppa 1,200,000 kronor.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, har funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts föreliggande förslag. *Utskottet.*

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Hamnanläggning m. m. i Fårösund* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Stockholm den 18 juni 1942.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Bäckström, Lindström, Sven Larsson, Heiding, Karl Magnusson, Bäcklund, Karl Andersson, friherre De Geer, Gustaf Iwar Anderson* och *Ekströmer*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Persson* i Tidaholm, *Andersson* i Södergård, *Mårtensson, Åqvist, Lundberg* i Hälsingborg, *Pettersson* i Dahl och *Eriksson* i Frägsta.